PAGINA ARDEALULUI

De vorbă cu scriitorul Agârbiceanu

— Chestiunea propagandei culturale —

Satu-Mare, 25.

Scriitorul I. Agârbiceanu, delegat cu propaganda culturală în Ardeal, a umblat prin nordul Ardealului să-şi îndeplinească misiunea şi s'a oprit şi la Satu-Mare, să ţină o conferinţă.

După ced. dr. Eug. Selea a prezintat publicului pe d. Agârbiceanu, d-sa a început conferinţa.

In mulţi, românismul trăeşte încă inconştient. El va fi făcut conştient prin cunoaşterea ţării întregi, a neamului, a trecutului de suferinţă, prin cunoaşterea artei naţionale.

Odată s'a spus: cuvintele acele sunt bune, cari circulă în toate ţările. Astăzi, trebue să spunem: sentimentele acele sunt bune, care umblă în toate provinciile României. Iar ca să umble, ele trebue să nască din cultura naţională. Când nu voi mai trăi în noi, nici strigoi din Fanar, nici din Budapesta, Viena şi Ţarigrad, ci sufletul românesc pur, va fi ziua cea mare a neamului.

Publicul a răsplătit cu vii aplauze pe conferenţiar.

DE VORBA CU D. AGARBICEANU

Intrucât d. Agârbiceanu ocupă o funcţie atât de necesară pentru ţinuturile noastre, am ţinut să cer reputatului scriitor câteva lămuriri asupra diferitelor probleme culturale, mai ales la frontiera noastră.

Este vorba de nevoile culturale ale populaţiei româneşti la frontieră, — începe d-sa, — nevoi accentuate mai ales în ultimul timp. Imi pare bine că pot să afirm ceva despre foarte bunul proect al d-lui ministru Angelescu.

D. ministru al instrucţiunii a pus chestiunea femeinic şi crein un organ central cu diferite organizaţii, pe provincii, judeţe şi în fine pe comune, va reuşi să coordoneze activitatea tuturor celor chemaţi să lucreze pentru popor. Este bine că ministerul va pune la dispoziţia organului central şi mijloace materiale absolut necesare în astfel de împrejurări. Rezultatul se va vedea în scurt timp, fiindcă toată lumea este de acord că o campanie culturală se impune mai ales în nouile ţinuturi, unde minorităţile bine întărite dau dovadă de multă energie.

Poporul, după constatările făcute de mine, pe unde am colindat, este în genere dornic de a auzi sfaturile cărturarilor. Necazurile cari îl apasă, îl fac oarecum neîncrezător. Totuş repede îl cuceresti atunci când el observă că nu-i ceri decât să te asculte, locuitorii nu se mulţumesc numai cu ceeace le spui într'o conferinţă, ci se prezintă individual sau în grupuri să te întrebe despre mersul treburilor în ţară.

Acesta este un fapt îmbucurător, căci în loc să rămână pasivi la cele auzite, din contră li se deslegă limba şi multe discuţiuni interesante se nasc, care totdeauna, servesc la luminarea lor.

Dar totdeauna li se spune adevărul? Iată ceeace trebue să se ştie. Cei trimişi spre a-i lămuri nu trebue să fie oameni politici, ci cărturari idealişti şi cu dragoste de popor. Aceştia trebue trimişi la sate.

Să nu fie neglijaţi deasemenea învăţătorii şi preoţii. Să se interzică activitatea extra-şcolară, dar cu socoteală. Invăţătorii să fie retribuiţi pentru această muncă, pusă în serviciul satelor. Situaţia materială a lor este tragică, iar munca e împovărătoare. Să nu fie neglijaţi aceşti factori culturali ai satelor noastre.

Dar numai prin conferinţe abstracte nu s'ar câştiga toată populaţia. De aceea introducerea cinematografului se impune. Altcum priveşte ţăranul şcoala sau casa de citire, când pe lângă multe vorbe frumoase, are ocazie să se distreze, văzând un film frumos. Deşi de zeci de ani a fost descoperit acest util mijloc pentru răspândirea culturii, cu toate astea sunt zeci de mii de Şi ce lucru mare ar fi introducerea cinematografului la sate?

Deasemenea ar fi de mare folos trupele ambulante de teatru Chiar cele de diletanţi ar trebui încurajate, căci astfel vom face legătura între oraşe şi sate şi vom atrage poporul în anumite centre, unde comunicarea ideilor bune s'ar face cu mai mult succes.

Am socotit necesar să facem cunoscute cititorilor noştri părerile scriitorului I. Agârbiceanu.

A. Davidescu

Procesul rebeliunii dela Praid

— Istoricul unor agitaţii criminale în Secuime. — Rebelii erau organizaţi milităreşte —

Consiliul de război din Braşov judecă de câteva zile aşa numitul proces al rebeliunii din Praid (jud. Odorhei). Elementele acestui proces ies din comun şi constituie un document al stărei de spirit din Secuime din 1919, sub agitaţia unor aventurieri criminali, după cum astăzi aceiaşi populaţie stă sub propaganda duşmănoasă care o pregăneşte la rezistenţă fără să măsoare prăpastia în care o aruncă.

Asupra procesului acestuia înţelegem să stăruim aparte şi vom da aci amănuntele cari constituesc fondul lui, într'un succint istoric — pentru că este bine să se amintească, tuturor, rătăcirea la care pot ajunge mulţi dintre aceia ce ascultă, fără control, de instigaţiile duşmanilor ţării— demonstrând cât de necunoscători ai situaţiei erau secuii din regiunea unde s'a produs revolta, după cum sunt şi alţii, astăzi victime ale agitaţiilor.

*

In luna Martie 1919, s'au ivit în Secuime mişcări îndreptate contra armatei române — mişcări la început izolate, apoi intensificate — astfel că în ziua de 31 Martie acelaş an, au cuprins o regiune întreagă.

In comuna Remetea, jud. Ciuc, strecurându-se un locotenent activ din armata lui Bela Kun, a-nume Kovacs Andor — acesta împreună cu rudele sale: bătrânul Kovacs Imre şi fiii lui Ernö şi Gheorghe (György) — fosti ofiţeri în armata maghiară — au desarmat întreaga jandarmerie din comună, compusă din 14 oameni.

Armele şi muniţiunile acestora le-au distribuit populaţiei, care a fost strânsă prin bătaie de tobă şi căreia i s'a comunicat că a venit vremea să se scape de român!.

Din Remetea au pornit la Sovata, unde au atacat pe jandarmi omorând un caporal — dezarmând pe ceilalţi oameni.

Au ocupat apoi poşta, gara, primăria iar pe jandarmi i-a închis şi păzit în propria lor cazarmă. In acest timp au dat alarma şi toată comuna s'a ridicat înarmându-se plecând mai departe pentru a ridica toată populaţia regiunei, care în ziua de 3 Aprilie trebuia să fie complet răsculată, după planurile lor.

Au plecat cu trenul la Praid. Şeful gărei, care era iniţiat, le-a pus la dispoziţie un tren şi un depozit de arme şi muniţiuni ce-l avea chiar lângă gară. In apropiere de Praid au oprit trenul şi tăbărând toţi (în număr 100—120) s'au împărţit în trei coloane:

Una s'a îndreptat către gară iar celelalte pe două drumuri diferite, către comună.

Coloana ce s'a dus la gară, a ocupat-o, desarmând pe jandarmii cari se găseau de pază. Au arestat, cu acea ocazie, şi un ofiţer român.

Coloanele celelalte s'au dus în comună, au ocupat toate autorităţile şi împreună cu răsculaţii din Praid au format o unitate pusă sub comanda unui fost căpitan din armata maghiară şi trei locotenenţi de aceiaşi provenienţă. De notat este că aproape toţi, *la semnalul dat, au eşit echipaţi cu uniformă militară*, iar armele le-au primit dela şefii revoltei cari le-aveau în căruţe cu cari le-au transportat.

Au fixat detaşamente de pază la intrările comunei pe unde trebuiau să vină unităţile române— dând apoi semnalul prin călăreţi în comunele vecine Sovarat şi Corond.

In acest timp, trupele române fiind informate de cele ce se întâmplă, au trimis un ofiţer cu o patrulă să ia contact cu revoltaţii. Nu s'a putut apropia însă fiind primit cu focuri vii de armă, ofiţerul s'a retras pe înălţimele Corondului, unde a stat toată noaptea.

A doua zi, socotind că lucrurile s'au potolit, ofiţerul, cu un sergent, s'au coborât în Corond, dar, acolo, au fost arestaţi şi trimişi la comandamentul revoltaţilor din Praid, unde ofiţerul a fost bătut, schinbuit, i s'a rupt insignele şi tricolorul de pe chipiu. Apoi a fost arestat.

Trupele române, nemai primind veşti dela patrula trimisă, au înaintat în număr mai mare, doborând rezistenţa rebelilor şi arestând pe toţi cei strânşi în comune ca şi pe cei bănuiţi.

*

Amănuntele de mai sus arată nu numai faptul că sub instigaţia agenţilor duşmani s'au putut răscula, cu atâta uşurinţă, comune întregi dar că erau organizaţi dinainte milităreşte, având complice şi pe un şef de gară, care a putut preda răsculaţilor un depozit de arme şi muniţii.

Este vorba de o rebeliune bine pregătită pentru regiunea în chestiune — de sigur în legătură cu altele cari nu s'au produs în Secuime din cauze streine de voinţa conducătorilor rebelilor.

Procesul iese din comun. Numărul celor acuzaţi este de 52 şi interogarea lor a cerut timp. Graţie tacticei comisarului regal, d. căpitan P. Mihailescu care urmăreşte firul declaraţiilor şi nu obosesţe desbaterile — procesul va fi terminat mai curând de cât se credea.

Acuzaţii cari erau instruiţi a nega complicitatea, au fost constrânşi, prin interogările comisarului regal, să vină la realitate, renunţând mulţi la atitudinea lor negativă.

Braşov 25 Noembr.

ZIUA IV

S'a cintinuat cu interogarea acuzaţilor din com. Praid şi Sovata.

Conducătorii rebelilor dela Praid, au căutat să demonstreze că n'a fost vorba de unităţi constituite, ci de o simplă masă de oameni, fără nici un rost. Toate afirmaţiunile făcute au fost în contrazicere cu cele dela instituţie, unde s'a recunoscut totul.

La ora 12, primindu-se oficial veştea morţei primului ministru, la cererea comisarului regal, d. căp. Mihăilescu, şedinţa a fost suspendată în semn de doliu, urmând ca dezbaterile să se reia Sâmbătă dim., când se va începe audierea martorilor.

Sate şi oameni din Secuime

— La Ditrău, judeţul Ciuc —

Pornind din Gheorgheni — localitate însemnată pe harta institutului nostru meteorologic, fiindcă este punctul care arată cele mai scăzute temperaturi din ţară — la o depărtare de 10 km. se află comuna Ditrău. Satul acesta mare seamănă cu oraşelele din vechiul regat — dar are clădiri monumentale, ceeace îl deosebeşte şi de târgurile Ardealului.

Regina Maria, într'o călătorie prin Secuime, s'a oprit surprinsă, înaintea monumentalei biserici catolice, construită în stil gotic curat, de-o frumuseţe impunătoare. Biserica aceasta a costat 650.000 coroane aur, ceea ce ar reveni azi la circa 20.000.000 lei. Biserică bogată, în trecut cu venituri extraordinare; astăzi, cu toate că averea i-a fost expropiată, are, cu şcoala confesională, un buget anual de două milioane lei.

Nu departe de acest monument — altul, important prin vechimea lui: o biserică, catolică, — dela anul 1200.

Ditrău — comună rurală cu 8056 locuitori, majoritatea secui, târg de săptămână, târg de ţară anual, cu şase restaurante, cinematograf şi cu peste 100 de cârciumi!. Sat mare astăzi săcuesc, în care venetici din toate părţile s'au aşezat să exploateze bogăţiile comunei. Ditrăul, până mai eri cu cele 20.000 iugăre de pădure, acum n'are nici lemnele de foc necesare consumului local! Veneticii, în cele cinci fabrici, au distrus pădurile, au exportat lemnul şi acum ridică tot: instalaţii, biurouri, fabrici şi se duc în alte locuri, ale căror bogăţii vor cădea sub aceiaşi secure distrugătoare.

Comuna, despoiată de avere, n'a scăpat însă de venetici, cari caută şi astăzi să se aşeze în acest centru, către care gravitează alte sate mari, cum sunt Remetea (6500 locuitori), Varviz, Sărmaş, Tulgheş, Lăzărea, Joseni, etc. La târgul de ţară vin ţărani din mari depărtări, din plăşile Gheorgheni şi Tulgheş, iar negustori chiar din Odorheiu.

De câtva timp s'au stabilit unii anume fraţii Rosenfeld — cari sunt deja o greutate pentru chiar instituţiile de stat. Şcoala de stat este în conflict cu ei. Au făcut o fabrică de oţet la depărtare de 50 metri de şcoală — în dispreţul legilor dar cu toleranţa conducătorilor primăriei (secui îndârjiţi şi duşmani ai acestei şcoli). Direcţia şcoalei a protestat iar intervenţia jandarmilor a avut drept rezultat ameninţări din partea „firmei". Şi copiii de şcoală trebuie să trăiască în evaporaţiunile fabricei, în mirosul tare şi vătămător al esenţei de oţet.

Şcoala primară de stat a fost proprietatea comunei dar s'a transcris, după războiu, pe numele bisericei romano-catolice, în mod clandestin. Procesul s'a deschis, graţie continuelor eforturi ale revizoratului şcolar Ciuc şi ale inimosului director— un armean maghiarizat, astăzi devenit harnic învăţător şi cetăţean loial român.

Ioan Bangi, directorul şcoalei, este vrednic de-a fi dat pildă de energie şi conştiinciozitate pentru toţi aceia cari afirmă că ei, „nu pot învăţa româneşte". După războiu, absolvent al unei şcoli normale maghiare, s'a trezit în mediul românesc fără a şti o vorbă românească Trimis într'un sat românesc, s'a chinuit, s'a trudit, a făcut la început lecţii practice, până a reuşit să prindă firul vorbei noastre. La sfârşitul anului, a avut inspecţie: examenul a fost notat cu laude. Şi, astăzi, d. Bangi vorbeşte curent româneşte şi munceşte, cu mare străduinţă, pentru şcoala noastră. Dar are de întâmpinat greutăţi pentru şcoala sa, deoarece adversarii ei sunt puternic organizaţi, în jurul bisericei catolice.

Localul este neîncăpător, numărul copiilor înscrişi fiind din an în tot mai mare. In şcoala din centrul comunei sunt 7 clase; alte 2 clase, la periferie către Tulgheş. Elevi de şcoală 522. Mai trebuiesc încă 2 clase, lângă gară.

Pentru nevoile şcolare, sunt necesare încă două ateliere (pentru fete şi băeţi) şi trei grădini de copii. Sunt înscrişi pentru cursul elementar 1200 copii; pentru cursul de adulţi 150 analfabeţi şi 350 cu 1—2 clase.

Deşi sunt aceste greutăţi şi necesităţi, ne permitem luxul de-a lăsa să funcţioneze, în localul şcoalei primare de stat, o şcoală medie, mixtă, *confesională* (patru clase gimnaziale) cu profesori fără pregătire. Sunt aci elevi cari nu au certificate de absolvire a şcoalei primare, în ordine.

In afară de aceasta, adversitatea conducătorilor comunei (dela primar până la cei din jurul bisericei) pune tot felul de piedici direcţiunei şcoalei de stat, mergând până la ameninţări. Populaţia însă nu se opune la înscrierea copiilor la şcoala de stat de oarece constată acolo buna rânduială, superioritatea ei faţă de şcoala confesională. Dovadă, în 1925 erau 99 elevi frecvenţi, iar în anul 1926—1927, ajunsese la 300 cu toată propaganda contrară pe care o fac preotul catolic, comitetul bisericei şi *consilierii comunali* (toţi săcui).

In publicaţii oficiale, conducătorii din jurul bisericii catolice îndrăzneau să avizeze pe părinţi **că toţi copiii trebuie să fie înscrişi la şcoala confesională**, de unde li se dă acte „ca să nu fie forţaţi a înscrie copiii la şcoala de stat şi ca părinţii să fie scutiţi de insulte". Apelul fusese adresat, ceeace constitue ilegalitatea şi îndrăzneala fără margini, către: catolici, reformaţi, luterani, unitari către „părinţii maghiari" în care pun şi pe românii greco-catolici, români maghiarizaţi.

La şcoala de stat, funcţionează şi o şcoală de ucenici. In 1927 au urmat cursurile 65 elevi. Din statistica ucenicilor, 2 sunt greco-catolici (români maghiarizaţi), 4 evrei, 1 reformat, iar restul catolici. Meseria cea mai căutată este tâmplăria. Şcoala de stat are atelier de tâmplărie.

Pentru ca să încheem seria preocupărilor şcolare, vom arăta că la Ditrău este nevoie de trei grădini de copii. Astăzi funcţionează una singură, într'o casă închiriată, cu 80 de copii. Sunt 300 copii înscrişi pentru aceste grădini. In proiect abia este construirea unei.

Ditrăul este o comună de vitor comercial. Deaceea ar trebui să preocupe pe aceea cari urmăresc aşezarea elementului naţional în asemenea centre. Pentru românii maghiarizaţi să se facă **un început de propagandă mai activă**. Şcoala îşi îndeplineşte misiunea, dar cu multe greutăţi, cari ar trebui sistematic înlăturate. Influenţa culturei naţionale urmează să se facă cunoscută numai de-aci înainte, prin serbări, prin manifestări mai ample, ca să impună respect şi adversarilor. Rolul soc. „Astra" aci ar fi mai mare. Şi la Ditrău, ca în toată Secuimea.

V. st. I.

Alte documente cechoslovace predate de români

Satu-Mare, 24 Noembrie

Comisiile române şi cehoslovace au lucrat anii trecuţi în judeţele de frontieră, spre a stabili documentele ce aparţin ţărilor respective şi cari din cauza tăerii acestor judeţe prin noua graniţă, au rămas pe teritoriul cărora de fapt nu aparţin.

Unele judeţe au terminat de mult alegerea materialului şi întregi lăzi de documente au fost predate Cehoslovaciei. De asemenea, alte documente româneşti ne-au fost predate, după necesitate de vecinii noştri.

Ultimele rămăseseră în Maramureş şi săptămâna trecută, în prezenţa d-lui preşedinte Bănescu, de la Bucureşti, ele au fost predate d-lui inginer cehoslovac Lux. Aceste documente formau 26 lăzi de acte.

Greva dela şcoala de conductori tehnici din Cluj

14 ELEVI ELIMINAŢI—GREVA CONTINUA. TELEGRAMA ELEVILOR CATRE D. MINISTRU ANGELESCU

Cluj, 24.

Greva dela şcoala de conductori tehnici din Cluj continuă. Elevii şcoalei au dat următoarea telegramă d-lui dr. C. Angelescu, ministrul instrucţiunii publice:

„Noi elevii şcoalei de conductori tehnici din Cluj în urma conducerii insuportabile a d-lui Gh. Mihăilescu, directorul şcoalei, am declarat grevă.

Vă facem rugăminţile ca unui părinte, a dispune ancheta cazului în cel mai scurt timp".

*

Consiliul profesoral pentru a pune capăt grevei, după propunerea d-lui Mihăilescu, a hotărît eliminarea din şcoală pentru totdeauna a 12 elevi, iar alţi doi au fost eliminaţi pe timp de o lună.

Elevii se declară solidari şi pe mai departe şi refuză să ia parte la cursuri, cerând ca ministerul instrucţiunii să ancheteze cazul.

D. inspector regional Xeni fiind rugat a ancheta, a răspuns că aşteaptă ordinul ministerului, întrucât fără măsurile acestuia agitaţiile dela şcoala de conductori tehnici nu vor putea fi potolite.

Din Petroşani

RANIRE GRAVA PRIN IMPRUDENŢA. — Copilul Pavel Amza, în etate de 10 ani, din Bărbătenii-de-sus (Hunedoara), a fost victima unei imprudenţe a lui Aurel Căldăraru din acea comună, care, cu o secure, i-a cauzat o rană gravă.

Rănitul a fost imediat internat în spitalul cercual din Lupeni.

CADAVRU GASIT. — Intr'o casă neocupată a întreprinderii de cărbuni „Valea Dorului" din Demsuşi (Hunedoara), s'a găsit cadavrul locuitorului Ferentz Legner, în etate de 60 ani.

Bănueli de crimă nu sunt

Intâmplări de toată ziua

Tg.-Neamţ

PLANGERE NEINTEMEIATA. — Am comunicat eri despre reclamaţia d-lui V. Boroianu depusă la judecătorie, contra d-lor dr. Feigenbaum şi farmacist Leon Stern.

Din declaraţiile d-lor Stern şi Feigenbaum reese că farmacia a vândut ser anti-difteric, conform reţetei, iar d. dr. M. Feigenbaum a făcut injecţie cu acelaş ser, şi nicidecum cu ser antidezinteric cum a reclamat d. Boroianu.

Braşov

SERBAREA DE 1 DECEMBRIE. — Cu prilejul aniversării unirii Ardealului va avea loc la 1 Decembrie o serbare organizată de soc. „Astra", cu următorul program:

Te-deum, la bis. Sf. Adormiri din Cetate, la ora 10 jum., după care va urma imediat inaugurarea teatrului şi cinematografului „Astra", complet renovat.

Un festival, cu colaborarea tuturor şcoalelor secundare din localitate, cu cântări, jocuri şi o conferinţă, în sala teatrului „Astra" (Apollo), va încheia serbarea. Festivalul se începe la ora 3 d. a.

LA REDACŢIA ZIARULUI NOSTRU, str Gării, casele Baiulescu, camera nr. 10, se primesc informaţiuni şi publicaţii, între ora 9—12 şi 3—7 seara, în fiecare zi. Telefon 634.

SCANDALUL DELA MINA DE CARBUNI „CONCORDIA" DIN VULCAN. — La redacţia noastră s'a primit un denunţ că la mina „Concordia" din Vulcan s'ar fi petrecut o încăerare între lucrătorii români şi unguri şi că ar fi mai mulţi grav răniţi.

Interesându-ne la compania de jandarmi Braşov ni s'a comunicat că totul se reduce la o bătaie, în cârciumă, între mai mulţi lucrători — fără să fie cineva grav rănit.

Pe altă cale, însă, ni se spune că incidentul nu este izolat ci că la mină sunt dese fricţiunile între lucrătorii români şi unguri, deoarece românii pretind să fie puşi şi ei în locurile de conducere a muncii, în mină. In administraţia minei şi în posturile de conducere a muncii ar fi prea mulţi unguri — deşi mina este proprietatea unei societăţi săseşti — ceeace ar arăta că românilor li se preferă ungurii. Ori acest fapt dă loc la nemulţumiri cari se traduc apoi la scandaluri, cum a fost cel de Miercuri. Vom reveni.

EXPOZIŢIE. — In sala cercului militar s'a deschis o frumoasă expoziţie de cusături naţionale — prima dela unire încoace — ceeace face şi interesul ei deosebit. Expoziţia este organizată de d-na Aricescu, văduva ofiţerului Aricescu, mort în războiu.

Expoziţia conţine covoare, perdele de mătase, de bumbac, de pânză topită, lucrate în şabace, cuverturi, perne, în fir şi mătase — costume din Oltenia, Muscel, Banat, cazace, rochiţe de copii, rochi de borangic, etc.

Frumuseţea cusăturilor naţionale atrage şi pe minoritari.

Expoziţia va fi deschisă până la 1 Dec.

Deva

INFIINŢAREA SOCIETATII FEMEILOR ORTODOXE. — Luni d. m., la ora 5, s'au întrunit, în sala de consiliu a primăriei, câteva d-ne din localitate, din a căror iniţiativă a luat fiinţă „Societatea femeilor ortodoxe" din Deva, pentru înfrumseţarea bisericii şi alte scopuri caritabile.

D-na Lucr. Costa Nicoară a oferit soc., ca un început al fondului suma de 2000 lei.

S'a hotărît în principiu înfiinţarea soc., care va lua fiinţă începând cu anul viitor.

Oradea

INJUNGHIAT LA O NUNTA. — In stare foarte gravă a fost adus la spitalul judeţean flăcăul Hanos Rybar, de 22 ani, din Budin. Luându-se la ceartă cu tinerii Gyorgy Trekuc şi Mihaly Kovacs, la o nuntă din sat, aceştia din urmă l-au luat la bătaie.

Kovacs a scos un cuţit şi a dat lui Rybar câteva lovituri în pântece lăsându-l în nesimţire.

VICTIMA A DATORIEI.— Păzitorul Ion Dabi, din gara Cristor, dând noaptea peste unul care voia să fure lemne din stivele depozitate pentru încărcare în vagoane, a fost atacat de acesta cu lovituri de cuţit.

Rănitul a fost adus la spital, iar necunoscutul pus în urmărire.

ARESTAREA UNEI PERICULOASE BANDE DE ŢIGANI. — In urma înştiinţărilor primite dela diferitele poliţii din ţară, brigada de urmăriri a poliţiei noastre a arestat aci mai mulţi ţigani nomazi acuzaţi de săvârşirea a numeroase furturi şi tâlhării în diferite părţi ale ţării.

De câteva luni banda ţiganilor opera în Ardeal, iar zilele trecute îşi făcuse apariţia în Oradea.

Au fost arestaţi şi înaintaţi parchetului ţiganii Sandor Lakatos, Konku Bina, Rosalia Kis, Maria Kis şi şeful lor Pot Neci.

Ce este institutul de corecţie pentru minori dela Gherla?

— Singurul institut de corecţie din România. Categoriile de minori, cari intră în institutul de corecţie. Cum se face educaţia corecţională —

Cluj, 24.

In România singurul institut de corecţie e acela dela Gherla, acest oraşel situat între Cluj şi Dej.

La institutul de corecţie dela Gherla intră copii de următoarele categorii: vagabonzi nevârstnici, copii neascultători, cari nu învaţă şi nu vor să lucreze, cei cu educaţie insuficientă; copiii pe cari institutele de ocrotire socială îi găsesc ca având nevoie de educaţie corecţională, copiii infractori pe cari îi trimite la institut justiţia cu sentinţă penală; apoi copiii cari ajung în societăţi rele, cari i-au condus pe căi rătăcite, delicvenţii înăscuţi (anormalii).

Copiii trimişi cu sentinţă penală la institut intră în mod direct. Toţi ceilalţi sunt internaţi la aceste institute cu aprobarea ministerului de justiţie, direcţiunea generală a închisorilor.

Trebue să arătăm, că nu numai copiii criminali intră în acest institut, care nu poate fi confundaţi cu o închisoare. Institutul are de scop mai mult educaţia cu mijloace mai severe. Şi deacea mulţi părinţi şi tutori trimit aci copii neascultători, cari au nevoie de o educaţie mai sistematică cu măsuri mai tari. Se pare prin urmare o greşeală mare, când insitutul acesta este considerat drept închisoare.

Educaţia corecţională durează dela vârsta de 12 până la 21 ani, când institutul nu mai are dreptul să reţină pe tânăr. In regulament se prevede minimul de vârstă de 12 ani. Cu toate acestea în ultimul timp se trimit la institut şi copii între 8—12 ani, — aceştia însă primesc o educaţie aparte.

CUM SE FACE EDUCAŢIA CORECŢIONALA

Copiii, cari sunt trimişi la institut, în primul rând sunt supuşi unei amănunţite vizite medicale. Aceasta ţine câte 3—4—5 zile, până ce se constată că copilul nu este bolnav de vre-o boală infecţioasă.

După aceasta, copilul este trecut la aşa zisa grupa întâia,— grupa sau familia experimentală. Aci copilul stă între 6 săptămâni şi 6 luni.

In fruntea fiecărei dintre aceste familii sau grupe stă câte un profesor, care se recrutează dintre cei mai distinşi institutori.

Grupa are ca ajutoare doi maeştri şi un supraveghetor. Acesta ar fi un fel de gardian. Dar la institute nu sunt gardieni, nicieri nu poartă aci armă. De sigur rolul profesorilor şi maeştrilor este foarte important; ei muncesc mult şi adesea sunt nevoiţi a-şi neglija chiar şi familiile pentru a putea corespunde cât mai bine menirei lor, de a face o nouă educaţie de a fi îndrumătorul tinerilor şi de a le da exemplu. Dar sunt plătiţi rău. Din cauza aceasta suferă mult institutul.

In „familia experimentală" despre care am vorbit, copilul este supraveghiat şi se face dosarul, în care se prevăd motivele pentru cari a trebuit să fie trimis la institutul de educaţie corecţională, împrejurările în cari a trăit, mediul, viaţa părinţilor, societatea prin care a trăit etc.

In acest timp copilul este observat şi pentru ce meserie are aptitudini.

După ce copilul este bine studiat, el este trimis grupului în care vrea să muncească. Aci apoi începe o viaţă normală şi ordonată, după un program bine precizat, în care se găsesc 24—28 ore de cursuri pe săptămână, 16—18 ore de meditaţie, iar restul este destinat gimnasticei, jocurilor distactive, cântului etc. Copiii de toate confesiunile au preoţi, cari le ţin lecţii morale. Duminica şi în zilele de sărbători oficiază liturgii.

In atelierele institutului se învaţă următoarele meserii: legătorie de cărţi, olărit, croitorie, cismărie, brutărie ferărie, grădinărie.

Românii se îndreaptă în special în spre croitorie, fierărie şi cismărie. La majorat deţinuţii aceştia ştiu meserii, foarte bine şi pot deveni membri folositori ai societăţii.

Fiecare copil are dreptul să ceară eliberarea sa experimentală.

Aceasta se face însă numai cu asentimentul directorului şi profesorilor, ceri constată că el arată semne hotărâte că s'a îndreptat. In caz de recidivă, copilul este readus la institut.

Recidiva lui se constată uşor, fiindcă autorităţile urmăresc un timp oarecare pe copil, şi nu-l stăbesc din ochi, decât după ce constată că a devenit un membru demn şi folositor al societăţii.

A. Hociman

CEL MAI FRUMOS SPECTACOL

O auroră boreală în splendoarea sa se poate vedea Marţi 22 Noembrie şi în zilele următoare în Ziarul Ştiinţelor şi al Călătoriilor No. 47.

Un conflict de muncă la Braşov

INTRODUCEREA MUNCII DE ZI IN BRUTARII

Incă din vară, cu ocazia tratativelor pentru fixarea regimului de repaos duminical în brutării şi franzelării, delegatul ministerului muncii a amintit părţilor, că România aderând la hotărîrile conferinţei internaţionale de muncă din Geneva, ţinută în anul 1925, ar fi de dorit, ca şi în Braşov să se caute suprimarea muncii de noapte în brutării şi franzelării, arătând părţilor avantajele sanitare, ce decurg în primul rând, precum şi faptul că se face chiar o operă umanitară prin introducerea muncii de zi.

Delegaţii-patroni au răspuns atunci, că întrucât sunt în plin sezon, ar fi greu a schimba sistemul de lucru, promiţând însă că va studia chestiunea şi în toamnă vor veni cu propuneri, manifestând bunăvoinţă pentru rezolvirea problemei.

In luna Octombrie, lucrătorii brutari şi franzelari, au intervenit la inspectoratul muncii, pentru a se începe tratative în vederea introducerii lucrului de zi.

Tratativele începute la câteva zile şi continuate în luna curentă, n'au ajuns însă la nici un rezultat favorabil, căci patronii sub nici un motiv nu vor să aceepte sistarea lucrului de noapte, aducând ca motiv lipsa de mijloace tehnice, care să le permită să înlocuiască, fără să micşoreze producţiunea, sistemul de azi.

Dacă s'ar schimba sistemul, în condiţiunile tehnice de azi, li s'ar aduce o adevărată perturbare în brutării şi ar urma pagube însemnate la comercializarea produselor lor.

Lucrătorii pretind însă, că introducerea muncii de zi nu va aduce o astfel de perturbare şi că vor lupta pentru a triumfa punctul lor de vedere, deoarece şi la noi trebue să se adopte sistemul din alte stat mai înaintate.

V. V. B.

Profesorul Clark la Cluj

Cluj, 24

Joi, 24 Noembrie a sosit la Cluj profesorul Charles U. Clark, ilustrul prieten al României.

La gară, a fost aşteptat de reprezentanţii Universităţii şi vieţii culturale din Cluj.

D. prof. Clark, va ţine sub auspiciile Universităţii trei conferinţe cu următorul subiect:

Câteva probleme de actualitate în Statele Unite;

Viaţa universitară în Statele-Unite;

Viaţa intelectuală a Statelor-Unite.

*

Publicul românesc din Cluj dovedeşte mult interes conferinţelor d-lui Clark.

Averea comunităţii din Caransebeş este avere particulară, sau comunală?

S'a pus în discuţie chestiunea, dacă averea comunităţii din Caransebeş poate, sau n'ar fi bine, să se împartă între comunele, cari alcătuesc comunitatea. Chestiunea merită atenţiune.

Pentru cunoaşterea de aproape a rostului acestei averi, spicuim avizul nr. 420 din 24 Aprilie 1925, al contenciosului ministerului domeniilor.

*

După alungarea turcilor din Banat, în secolul al 18-lea, Austria a recurs pentru paza acestui ţinut contra altor invazii, la un mijloc pe care-l întrebuinţa şi pe alte graniţe, şi anume a încredinţat această pază unui regiment grăniceresc format din toţi locuitorii în stare de a purta armele, originari dintr'un confiniu pe care se afla vreo 90 de comune. Astfel, s'a format regimentul grăniceresc româno-bănăţean nr. 13.

Legile care stabilesc drepturile şi datoriile acestui regiment de graniţă datează din anii 1807 şi 1850. Şi cea dintâi şi cea de a doua consfinţesc drepturi câştigate în cursul secolului al 18-lea: aprovizionarea cu lemne de construcţie şi de foc din toate pădurile statului de pe raza confiniului, dreptul de a păşuna vitele şi a le duce la jir, fără să se plătească vreo taxă. In 1871, confiniul militar şi regimentul au fost desfiinţate. In 1873, o nouă lege dispune răscumpărarea drepturilor de folosinţă a populaţiei graniceresti de lemne, păşune şi jir în toate pădurile Statului din fostul confiniu militar: în schimbul luării acestui drept se atribue populaţiei respective dreptul de proprietate absolută asupra unei jumătăţi din pădurile Statului aflătoare în această rază. In virtutea acestei legi, jumătate din pădurile Statului trece în proprietatea exclusivă a comunelor graniceresti.

*

Din redactarea paragrafului 2 al legii din 1873 s'a ivit discuţia, dacă jumătatea de păduri de mai sus a trecut în patrimoniul comunelor politice de pe fostul teritoriu al confiniului, sau a trecut în patrimoniul particular al diferitelor comunităţi compuse din familiile graniceresti. Art. 4 al legii spune, că împărţirea se face între Stat şi între comunitatea fiecărei comune a fostului regiment. Din citirea mai departe a acestui articol reese, că folosinţa aparţine fie comunităţii în total, fie parţial comunelor locale, adică „familiilor graniceresti şi singuraticilor locuitori îndreptăţiţi".

Din aceste redactări urmează clar că prin cuvântul „comună", nu se înţelege comuna politică, ci comunităţile parţiale formate din familiile graniceresti şi „singuratecii locuitori îndreptăţiţi"; dacă prin „comună" s'ar fi înţeles comuna politică, atunci dreptul ar fi fost al tuturor locuitorilor din fiecare comună, iar nu al „familiilor graniceresti şi singuratecilor locuitori".

Interpretarea aceasta e întărită de starea de fapt recunoscută de guvernul ungar şi de Curtea de casaţie din Budapesta, dar mai ales de înscrierea, după alegerea cotelor cuvenite celor doi părtaşi, — statul maghiar şi graniceri — în cartea funduară a averei pe numele „comunităţii de avere a fostului regiment confiniar româno-bănăţean no. 13, iar nu ca avere a cutărei sau cutărei comune politice.

Administrarea averei s'a făcut apoi, imediat după despărţirea ei de cea a statului, în mod particular, de către familiile graniceresti, pe când dacă ar fi fost socotită ca avere comunală, atunci administrarea ei ar fi revenit Statului maghiar ca unul care avea în administraţia sa pădurile comunale.

In sfârşit, însăşi legea pentru satisfacerea trebuinţelor normale etc., din Iulie 1924, face deosebire între felul averei regimentului 2 Năsăud şi a reg. 13 din Caransebeş.

Pentru aceste motive, contenciosul ministerului domeniilor şi-a dat avizul că averea grănicească e particulară iar nu comunală. Consecinţa acestui aviz a fost că averea aceasta n'a putut reveni Statului, şi deci, n'a putut fi împărţită. Ea aparţine exclusiv familiilor grănicerilor şi numai ele pot dispune asupra ei, cum indică art. 62 din statutul comunităţii.

Din Cluj

SERBAREA ŞCOLARA A LICEULUI REGINA MARIA. — Elevele clasei a VII-a au dat în sala Teatrului Naţional o reuşită serbare, la care a asistat foarte multă lume. Serbarea a evidenţiat munca extraşcolară din acest liceu, sub conducerea directorului lui Nicolae Bogdan.

In program, între altele, un vechiu joc românesc din munţii apuseni, cu admirabile costume naţionale şi comedia „Sfârşitul pământului" de Victor Eftimiu. S'au remarcat în jocul lor natural elevele Maria Lapedatu, Marta Suciu, Ophelia Balotă, Maria Gonţiu şi Olga Moroianu.

Serbarea a completat succesul turneului întreprins la Bistriţa şi Năsăud. La 3 Dec. serbarea se va repeta la Turda.

In asistenţă contesa de Laigne, soţia consului Franţei şi consulul Italiei la Cluj, cavaler Ettore de Pompeis.